

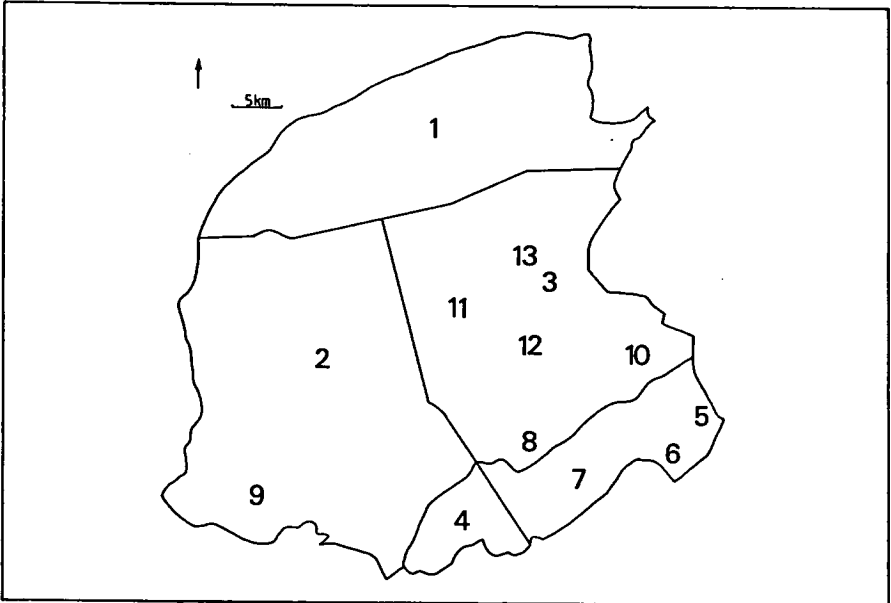
Roofvogels in Friesland in 1994

Johan Krol

Dit verslag betreft de inspanningen van de WRN medewerkers op de vaste wal van Friesland. De Waddeneilanden en het Lauwersmeer zijn niet inbegrepen.

In Friesland worden in vier gebieden sinds enkele jaren de roofvogels systematisch onderzocht vanwege misstanden ter plaatse (aandachtsgebied) of juist vanwege het ontbreken van misstanden (referentiegebied). De gebieden zijn: de omgeving van Beetsterzwaag, de Lindevallei in het zuidoosten van de provincie, de omgeving van Ravenswoud in het uiterste zuidoosten en het boswallenlandschap rond Twijzel. De referentie- en aandachtsgebieden worden beknopt beschreven. Gegevens over oppervlakten zijn niet exact.

Bij de resultaten staan de referentie- en aandachtsgebieden, evenals de gebieden waar veel gegevens vandaan komen, apart in de tabellen weergegeven. Informatie uit kleine stukjes en losse waarnemingen staan gegroepeerd in vier delen van Friesland (west, zuid, oost en noord) waarvan de grenzen in figuur 1 zijn aangegeven.

Figuur 1. Ligging van Friese deelgebieden in 1994, waarbij: 1= Friesland-Noord, 2= Friesland-West, 3= Friesland-Oost, 4= Friesland-Zuid, 5= Ravenswoud, 6= Appelscha, 7= Lindevallei, 8= Oranjewoud, 9= Gaasterland, 10= Bakkeveen, 11= Eernewoude, 12= Beetsterzwaag en 13= Twijzel

Gebiedsbeschrijving

Beetsterzwaag (aandachtsgebied)

Het bos is gevarieerd, met zowel monotone naaldhoutaanplant als oud gemengd bos en zelfs parken en oude beukenlanen waar Bosuil en Steenmarter voorkomen. Het geïnventariseerde gebied beslaat 3000 ha waarvan 50 % met bos (1350 ha) en heide (150 ha) bedekt is.

Lindevallei (referentiegebied)

Een kleinschalig overwegend agrarisch gebied in het stroomdal van de Linde en de Tjonger met veel houtwallen en eiken-hakhoutbosjes op de hogere delen en elzenbroekbos in laag gelegen moerassige delen. Het totale geïnventariseerde gebied beslaat 7200 ha waarvan slechts 10% (750 ha) door bos is bedekt.

Ravenswoud (aandachtsgebied)

Het Ravenswoud heeft een oppervlakte van 450 ha en is doorsneden met tien wijken waardoor in het verleden per schip turf werd afgevoerd. Ongeveer 270 ha is bebost (Compagnonsbos) met overwegend naaldhout. Aan de noordzijde grenst het gebied aan het Fochteloërveen.

Twijzel (aandachtsgebied)

Het gebied heeft dit jaar een oppervlakteverdubbeling ondergaan nu een werkgroep van de Vogelwacht Buitenpost in haar rayon roofvogels is gaan inventariseren. De cijfers van de voorgaande jaren zijn dus niet vergelijkbaar met de gegevens uit 1994. In het landschap komt vrijwel geen bos voor maar is een dichte structuur van houtwallen aanwezig. De wallen zijn begroeid met Eik en Els. Er bevinden zich in het 4600 ha grote gebied enkele natte plekjes met riet en wilg. Het enige bos in het gebied is het Veenkloosterbos. Dit is een hoog opgaand oud bos op het landgoed Fogelsangh State. Er bevindt zich een grote reigerkolonie.

Resultaten

Duidelijk is dat ook Friesland meedoet in de malaise van de muizenstand. Van veel mensen horen we verhalen over een matig broedsucces en mislukte broedsels bij Buizerd en Torenavalk en Bruine Kiekendief. De Havik zet zijn opmars voorlopig nog even voort, dit is vooral te danken aan paren die marginale bosjes bezetten en daar een broedpoging ondernemen.

Tabel 1 geeft een overzicht van de aantallen vastgestelde territoria per gebied. Niet vermeld staan drie territoria van de Wespendif: twee bij Bakkeveen en één bij Oudemirdum. Er zijn geen bezette nesten gevonden, wel werden oude wespendifnesten (waaronder één met door een Havik geplukte jongen) ontdekt. Broedbiologische gegevens staan per soort per deelgebied vermeld in bijlage 1.

Tabel 1. Aantallen territoria van roofvogels in de Friese deelgebieden

Gebied	Havik	Sperwer	Buizerd	Torenvalk	Boomvalk	Bruine Kiekendief
Appelscha	4	2	9	2	0	0
Ravenswoud	6	0	8	3	0	0
Lindevallei	17	4	32	10	2	1
Oranjewoud	5	6	6	3	0	0
Beetsterzwaag	14	9	22	2	0	0
Bakkeveen	11	11	25	5	1	0
Eernewoude	7	1	7	6	0	23
Gaasterland	8	2	15	41	1	42
Twijzel	3	2	7	2	2	0
Friesland-Noord	0	3	5	6	1	10
Friesland-West	4	1	12	7	0	46
Friesland-Oost	12	10	32	11	1	0
Friesland-Zuid	3	0	5	1	0	0
Totaal	94	51	185	99	8	122

Referentie- en aandachtsgebieden

Beetsterzwaag

Het aantal vastgestelde territoria is in 1994 gestegen tengevolge van een extra inventarisatieinspanning. Met name voor Buizerd en Havik bleef het broedsucces achter bij het Friese gemiddelde. De Havik scoort met 1.8 jong per succesvol broedsel erg laag en het slagingspercentage is met 64% ook niet geweldig. De leeftijd van de oudervogels was bij de Havik is normaal: 100% adulte mannetjes (n=9) en 86% adulte vrouwen (n=14). Dit was niet verwacht in verband met de forse vervolging die er in het voorjaar heeft plaatsgevonden door het uitleggen van giftig aas. Het ID-DLO stelde bij drie Buizerds en twee Haviken een vergiftiging vast. Als gif werd alfachloralose in kip en carbofuran in eend vastgesteld. De politie, de AID en onze vrijwilligers hebben hun uiterste best gedaan om de daders te betrappen, maar dit is helaas niet gelukt. Bij de Havik werd een opzettelijke verstoring waargenomen door vermoedelijk jeugdigen die plankjes aan de boom spijkerden om bij het nest te komen.

Lindevallei

Het aantal broedparen Buizerd is met vier afgenomen ten opzichte van 1993 en ook het broedsucces is sterk gedaald. De legselgrootte zakte van 2.9 naar 2.3 eieren en het aantal uitgevlogen jongen zakte van 2.2 naar 1.7 per succesvol broedsel. Tom Jager trof bij het ringen slechts één nest met drie jongen. Ook de Torenvalk liet een dergelijke scherpe daling in het broedsucces zien. Van een Torenvalk werden twee van de vijf eieren door jeugd verwijderd. Erger is het al jarenlang mislukken van een havikpaar juist ten oosten van Wolvega, dit jaar

werden de jongen uitgehorst. Er is een vermoedelijke dader maar het bewijs is (nog) niet rond.

Ravenswoud

Het aantal broedparen Havik en Buizerd is vrij groot. De broedresultaten van de Havik en de Buizerd waren in 1994 goed. De Sperwer liet het afweten, wat deels te maken kan hebben met de nabijheid van zijn grotere familielid, de Havik. Buiten het broedseizoen blijft het opletten voor de waarnemers. De Compagnonsbossen zijn, samen met de omgeving van Beetsterzwaag, in Friesland de gebieden waar met regelmaat vergiftigingen zijn geconstateerd.

Twijzel

De problemen in dit gebied hebben steeds op het vlak van het uithalen van legfels door jeugd gelegen, maar de inspanning van Sietse v.d. Meulen op het gebied van voorlichting aan de jeugd lijkt vruchten af te werpen. Evenals in 1993 werd het uithalen van nesten niet geconstateerd. De grootste bedreiging voor de broedvogels van dit unieke singellandschap lijkt nu gelegen in houtkap. Dit jaar is één broedpaar Buizerd mislukt door werkzaamheden bij de horst. Bovenal doet echter het verdwijnen van de grootste bomen de broedgelegenheid teniet. De gemeente Achtkarspelen vraagt gelukkig wel advies aan de WRN medewerkers om roofvogels ter wille te zijn.

Mislukte broedgevallen in Friesland

Ten aanzien van de mislukte broedpogingen kunnen de aantallen per soort en geconstateerde oorzaak als volgt worden gegroepeerd. De totalen in tabel 2 hoeven niet overeen te komen met de kolom "Mislukt" in bijlage 1. Daarin staan resultaten per territorium weergegeven, in tabel 2 staan broedpogingen weergegeven. De verschillen ontstaan door vervolglegels.

Tabel 2. Overzicht van het mislukken van roofvogelbroedgevallen in Friesland, uitgesplitst naar oorzaken, waarbij: 1 = onbekend/natuurlijk, 2 = uitgehaald, 3 = werkzaamheden/verstoring, 4 = nest vernield/omgezaagd 5 = onbevruucht/eisterfte, 6 = geschoten, en 7 = pulli uitgehorst

	Totaal aantal	Oorzaken						
		1	2	3	4	5	6	7
Havik	24	13	6	4	0	0	0	1
Sperwer	9	9	0	0	0	0	0	0
Buizerd	49	39	6	2	0	0	0	2
Torenvalk	14	11	2	1	0	0	0	0
Boomvalk	1	1	0	0	0	0	0	0
Br. Kiekendief	17	8	0	6	3	0	0	0
Totaal	114	81	14	13	3	0	0	3

Nog steeds is het uithalen van eieren de belangrijkste illegale activiteit in Friesland, maar de categorie werkzaamheden/verstoring is groeiende. Hierbij moeten we denken aan zaken als kapwerkzaamheden in de buurt van de horst, maar hierbij horen ook de nesten die men mislukt aantrof met een beschadigde nestboom zonder dat men vooraf eieren waargenomen had. Nesten met eieren die later leeg werden aangetroffen terwijl sporen op mensenbezoek wezen zijn in categorie 1 geplaatst. In categorie 4 hoort een Bruine Kiekendief bij Jutrijp waarvan de eieren werden stukgeslagen. Tweemaal werden jongen van de Bruine Kiekendief door honden doodgebeten (bij Hemelum en aan het Sneekermeer), waarvan waarschijnlijk in tenminste in één geval door een loslopende hond van een recreant. Ook bijzonder is het schudden van zes eieren in een nest van een Bruine Kiekendief bij de Oudegaster Brekken. Dit lijkt een opeenhoping van feiten in het zuidwesten van Friesland, maar dit is eerder het gevolg van de inventarisatieinspanning van Sjoerd Bakker en zijn team van ongeveer 15 medewerkers die stevig aan de weg timmeren. In Zuidwest-Friesland is het in zijn algemeenheid veilig voor roofvogels. Recente persberichten wilden ons anders doen geloven maar dit berust op een misverstand.

Categorie 5 en 6 zijn dit jaar gelukkig leeg gebleven. In kolom 7 staat een Buizerd in het Blauwe bos bij Haulerwijk waar op 21 mei drie pullen op het horst zaten terwijl de nestboom wel beklommen was, maar niet tot aan het nest. Op 7 juni was het nest leeg nadat men intussen een trapje van planken tegen de boom getimmerd had. Bij Ureterp langs het Koningsdiep verdween een onbekend aantal pulli van een buizerdnest, tevens waren rondom alle kraaienesten doorgeschooten en lagen de jongen dood onder de boom. Nabij Wolvega werden jonge Haviken van een nest gehaald juist voordat ze geringd zouden worden. Bij Esloo werd een Buizerd, die langs de weg aan een dode haas zat te vreten, doodgeschoten.

Adres: Het Berouw 11, 9163 JX Nes (Ameland)

Bijlage 1. Aantallen en broedsucces per soort per deelgebied.

Havik	Aantal territoria	Aantal succesvol	Aantal mislukt	Aantal met onbekend broedsucces	Gemiddeld Aantal eieren	Jongen per succesvol nest	Percentage succesvolle nesten
Appelscha	4	4	0	0	3.8(4)	3.3(4)	100
Ravenswoud	6	5	1	0	2.8(5)	2.2(5)	83
Lindevallei	17	12	5	0	3.0(14)	2.4(11)	71
Oranjewoud	5	5	0	0	4.0(1)	2.4(5)	100
Beetsterzwaag	14	9	5	0	3.7(2)	1.8(9)	64
Twijzel	3	3	0	0	-	2.2(3)	100
Bakkeveen	11	7	4	0	3.0(2)	2.4(7)	64
Eernewoude	7	5	2	0	4.0(1)	3.2(5)	71
Gaasterland	8	7	0	1	-	2.4(7)	100
Friesland-West	4	2	2	0	-	2.5(2)	50
Friesland-Oost	12	5	5	2	3.0(1)	3.0(3)	50
Friesland-Zuid	3	3	0	0	3.0(1)	2.3(3)	100
Totaal	94	67	24	3	3.2(31)	2.4(64)	74

Sperwer	Aantal territoria	Aantal succesvol	Aantal mislukt	Aantal met onbekend broedsucces	Gemiddeld Aantal eieren	Jongen per succesvol nest	Percentage succesvolle nesten
Appelscha	2	1	0	1	5.0(1)	4.0(1)	50
Lindevallei	4	3	1	0	5.0(1)	3.3(3)	75
Oranjewoud	6	5	1	0	5.5(2)	4.2(5)	83
Beetsterzwaag	9	5	2	2	4.1(1)	4.2(5)	71
Twijzel	2	2	0	0	5.0(1)	3.5(2)	100
Bakkeveen	11	8	3	0	4.8(4)	3.4(8)	73
Eernewoude	1	1	0	0	-	3.0(1)	100
Gaasterland	2	2	0	0	-	3.5(2)	100
Friesland-Noord	3	2	0	1	5.0(2)	4.0(2)	100
Friesland-West	1	0	0	1	-	-	-
Friesland-Oost	10	5	2	3	4.3(3)	2.8(4)	71
Totaal	51	34	9	8	4.8(15)	3.5(34)	79

Buizerd	Aantal territoria	Aantal succesvol	Aantal mislukt	Aantal met onbekend broedsucces	Gemiddeld Aantal eieren	Jongen per succesvol nest	Percentage succesvolle nesten
Appelscha	9	5	4	0	2.6(8)	1.8(5)	56
Ravenswoud	8	6	2	0	2.4(7)	2.0(6)	75
Lindevallei	32	24	8	0	2.3(17)	1.7(23)	75
Oranjewoud	6	5	1	0	2.5(2)	2.6(5)	83
Beetsterzwaag	22	12	8	2	1.9(7)	1.5(10)	60
Bakkeveen	25	15	8	2	3.0(1)	1.9(15)	65
Eernewoude	7	6	1	0	2.3(4)	1.5(6)	86
Gaasterland	15	14	1	0	-	1.7(14)	93
Twijzel	7	3	4	0	2.5(4)	2.0(3)	43
Friesland-Noord	5	4	1	0	3.0(2)	2.3(4)	80
Friesland-West	12	4	1	7	-	1.0(2)	80
Friesland-Oost	32	14	9	9	2.3(6)	2.2(13)	61
Friesland-Zuid	5	4	1	0	2.5(2)	2.3(4)	80
Totaal	185	116	49	20	2.4(60)	1.9(110)	70

Torenvalk	Aantal territoria	Aantal succesvol	Aantal mislukt	Aantal met onbekend broedsucces	Gemiddeld Aantal eieren	Jongen per succesvol nest	Percentage succesvolle nesten
Appelscha	2	0	1	1	4.0(1)	-	0
Ravenswoud	3	1	2	0	5.0(2)	3.0(1)	33
Lindevallei	10	9	0	1	5.0(4)	3.6(7)	100
Oranjewoud	3	2	1	0	5.0(1)	5.5(2)	100
Beetsterzwaag	2	2	0	0	4.5(2)	4.5(2)	100
Bakkeveen	5	0	0	5	-	-	-
Eernewoude	6	0	0	6	-	-	-
Gaasterland	41	32	9	0	-	3.9(32)	88
Twijzel	2	1	1	0	-	4.0(1)	50
Friesland-Noord	6	6	0	0	4.6(5)	1.8(6)	100
Friesland-West	7	3	0	4	-	-	100
Friesland-Oost	11	2	0	9	5.0(1)	5.0(2)	100
Friesland-Zuid	1	1	0	0	4.0(1)	4.0(1)	100
Totaal	99	59	14	26	4.7(17)	3.7(54)	81

Boomvalk	Aantal territoria	Aantal succesvol	Aantal mislukt	Aantal met onbekend broedsucces	Gemiddeld Aantal eieren	Jongen per succesvol nest	Percentage succesvolle nesten
Lindevallei	2	0	1	1	-	-	0
Bakkeveen	1	1	0	0	-	-	100
Gaasterland	1	1	0	0	-	3.0(1)	100
Twijzel	2	2	0	0	3.0(1)	1.5(2)	100
Friesland-Noord	1	1	0	0	3.0(1)	3.0(1)	100
Friesland-Oost	1	1	0	0	-	-	100
Totaal	8	6	1	1	3.0(2)	2.3(4)	86

Bruine Kiekendief	Aantal territoria	Aantal succesvol	Aantal mislukt	Aantal met onbekend broedsucces	Gemiddeld Aantal eieren	Jongen per succesvol nest	Percentage succesvolle nesten
Lindevallei	1	1	0	0	-	-	100
Eernewoude	23	0	0	0	-	-	-
Gaasterland	42	24	13	5	6.0(1)	3.1(21)	65
Friesland-Noord	10	7	1	2	5.0(2)	2.8(6)	86
Friesland-West	46	32	3	11	4.6(5)	3.4(17)	91
Totaal	122	64	17	18	4.9(8)	3.2(45)	79